

Suosikkifakkisanat

Sana "fakkisana" kuulostaa amerikkalaisen nuorisokulttuurin kyllästävässä kielėsämme hieman rumalta. Ristikoiden yhteydessä käytettynä se ei kuitenkaan viittaa mihinkään rietasteluun tai aggressiiviseen maskuliiniseen uhoon, vaan tulee samasta juuresta kuin sana "fakki-idiotti", jolle sivistysanakirja antaa määritelmäksi "omaan alaansa ahtaasti rajoittunut henkilö". Etymologiana on ruotsin "fack" ja saksan "Fach": kaapin tai hyllyn lokero; erityisala, ammatti. Kuten esimerkiksi sanassa "fackförening" eli ammattiyhdistys.

Sanatehtävissä fakkisanat ovat siis sellaisia, jotka toistuvat toistumistaan ja ovat lokeroituneet juuri tähän käyttötarkoitukseen, vaikka eivät kuulukaan jokapäiväiseen kielenkäyttöön tai tarpeellisimpana yleistietona pidettyihin asioihin. Ristikoihin ne sen sijaan kuuluvat kuin nenä päähän, kenkä jalkaan tai Ilkka Kanerva eduskuntaan, vaikka voivatkin ärsyttää toistuvuudellaan, tylsyydellään ja mitäänsanomattomuudellaan.

Miksi näin on? Otan tässä esimerkiksi kaksi suomenkielisissä ristikoissa äärettömyyteen ja ns. hamaan maailman tappiin asti esiintyvää sanaa, ISTA ja UTTI.

ISTA on selvä tapaus, välttämätön paha.

Tuon sanan neljä kirjainta ovat suomen kielen yleisimpiin kuuluvia N- ja E-kirjainten ohella. Kuitenkaan noita kirjaimia yhdistelemällä ei saa aikaan kovin monia järjeviä, jotain tarkoittavia sanoja. Ja koettakaapa korvata sanan ISTA jokin kirjain jollakin toisella! Ei tule heti mieleen kovin monta selaista: ASTA, IITA, ILTA. Mahdollisuudet eivät ole tässä tapauksessa rajattomat.

Sama juttu UTTI-sanalla. Muita sellaisia nelikirjaimisia sanoja, joiden toinen kirjain on T ja neljäs kirjain I, ei yksinkertaisesti ole. ETUI on olemassa, siis ranskasta kotoisin oleva kotelo tai tuppi, mutta se ei kuulu suomen normaalisanastoon. Ja ÖTZI, Itävallasta löydetty ihmismuumio. Mutta ei voi olettaa, että se olisi kovin yleisesti tunnettu, ja Ö- ja Z-kirjaimia sisältävien risteävien sanojen löytäminen on sekä lievästi sanottuna hankalaa.

ISTA ja UTTI, kuten monet muutkin fakkisanat, ovat siis tulleet jäädäkseen. Niistä ei kerta kaikkiaan voi päästä eroon. Niiden esiintymiskertoja voi kuitenkin pyrkiä rajoittamaan.

Ja mikä tärkeintä: UTTIa ja ISTAa ei tarvitse joka kerta vihjeittää samalla tavalla, vaan laatija voi koettaa keksiä niille uusia vihjeitä. Helpoimmin tämä sujuu vaikkapa käyttämällä piilosanamaista kätköä: naUT-TIkaa tästä Kouvolassa, naSTAItelijoiden joukossa!

Antti Parkkinen
antti.parkkinen@ristikkoakatemia.fi

Lähetätkää ristikkoaiheisia kysymyksiä ja mielipiteitä osoitteeseen kysymys@ristikkoakatemia.fi

Ristikkoakatemia Facebookissa:
www.facebook.com/groups/ristikkoakatemia/